

ad terminum, quo res ad suum finem perducuntur. Distinguitur autem duplex Dei operatio. Una qua res primitus in esse producit, instituens naturam, & distinguens ea quae ad completionem ipsius pertinent: a quo quidem opere Deus dicitur quiescisse Genes. 1. Alia eius operatio est qua operatur in gubernatione creaturarum, de qua Joan. v. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*: haec etiam duplex iudicium distinguitur, ordine tamen converso. Unum quod respondet operi gubernationis, quae sine iudicio esse non potest: per quod quidem iudicium unusquisque singulariter pro suis operibus iudicatur non solum secundum quod sibi competit, sed secundum quod competit gubernationi universi: unde differtur unius praemio pro utilitate aliorum, ut dicitur Hebr. xi. & poenae unius ad profectum alterius cedunt: unde necesse est ut sit aliquod iudicium universale correspondens ex adverso primae rerum productioni in esse, ut videlicet sicut tunc omnia processerunt immediate a Deo, ita tunc ultima completio mundo detur, unoquoque accipiente finaliter quod ei debetur secundum seipsum: unde in illo iudicio apparebit manifeste divina iustitia quantum ad omnia quae hinc ex hoc occultantur quod interdum de uno disponitur ad utilitatem aliorum aliter quam manifesta opera exigere videantur: unde etiam & tunc erit universalis separatio bonorum a malis, quia ulterius non erit locus ut mali per bonos, vel boni per malos proficiant; propter quem profectum intermixti inveniuntur boni malis, quoad usque status huius vitae per divinam providentiam gubernatur.

Ad primum ergo dicendum, quod quilibet homo & est singularis quaedam persona, & est pars totius humani generis: unde & duplex ei iudicium debetur. Unum singulare, quod de eo fiet post mortem, quando recipiet iuxta ea quae in corpore gessit, quamvis non totaliter, quia non quoad corpus, sed quoad animam tantum. Aliud iudicium debet esse de eo secundum quod est pars totius humani generis, sicut aliquis iudicari dicitur secundum humanam iustitiam etiam quando iudicium datur de communitate, de cuius ipse est pars: unde & tunc quando fiet universale iudicium totius humani generis per universalem separationem bonorum a malis, etiam quilibet per consequens iudicabitur. Nec tamen Deus bis iudicat in idipsum: quia non duas poenas pro uno peccato infert: sed poena quae ante iudicium complete inflictata non fuerat, in ultimo iudicio complebitur; post quod impii cruciabuntur quoad corpus, & animam simul.

Ad secundum dicendum, quod propria sententia illius generalis iudicii est universalis separatio bonorum a malis, quae illud iudicium non praecedet. Sed nec etiam quoad particularem sententiam uniuscuiusque plene praecessit iudicii effectus: quia etiam boni amplius post iudicium praemiabuntur, tum ex gloria corporis adjuncta, tum ex numero Sanctorum completo; & mali etiam amplius torquebuntur adjuncta plena corporis, & impleto in poenis numero damnatorum: quia quanto cum pluribus ardebunt, tanto plus ardebunt.

Ad tertium dicendum, quod universale iudicium, ut dictum est, magis directe respicit utilitatem hominum quam singulos iudicandorum. Quamvis ergo cuiuslibet homini ante iudicium sit certa notitia de sua damnatione, vel praemio; non tamen omnibus om-

(8) Al. requiritur.

nium damnatio, vel praemium innotescet; unde iudicium necessarium erit.

SOLUTIO II.

Ad secundam quaestionem dicendum, quod quid sit verum circa hanc quaestionem, diffiniri pro certo non potest; tamen probabilius aestimatur quod totum illud iudicium & quoad discussionem, & quoad accusationem malorum, & commendationem bonorum, & quoad sententiam de utrisque, mentaliter perficietur. Si enim vocaliter singulorum facta narrarentur, inestimabilis magnitudo temporis ad hoc exigere, sicut etiam Augustinus XX. ad civ. Dei dicit, quod si liber ex cuius scriptura omnes iudicabuntur, ut dicitur Apoc. ix. carnaliter cogiteretur, quis eius magnitudinem, aut longitudinem valeat aestimare; aut quanto tempore legi poterit liber, in quo scriptae sunt universae vitae universorum? Non autem minus tempus requiritur ad narrandum ortus singulorum facta, quam ad legendum, si essent in libro materiali scripta. Unde probabile est quod illa quae dicuntur Matth. xxv. non vocaliter, sed mentaliter intelligenda sint esse perficienda.

Ad primum ergo dicendum, quod pro tanto dicit Augustinus quod incertum est per quot dies hoc iudicium tendatur, quia non est determinatum utrum perficiatur vocaliter. Si enim vocaliter perficeretur, prolixum tempus ad hoc (8) requireretur; si autem mentaliter, in momento fieri poterit.

Ad secundum dicendum, quod etiam si iudicium fiat mentaliter, tamen verbum Gregorii salvari potest: quia etsi omnibus innotescat sua, & aliorum facta, divina virtute hoc faciente, quae in Evangelio locutio dicitur; tamen illi qui fidem habuerunt, quam ex verbis Dei conceperunt, ex ipsis verbis iudicabuntur: quia ut dicitur Rom. 11. 12. *qui in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur*. Unde & quodam speciali modo dicitur aliquid his qui fuerunt fideles, quod non dicitur his qui fuerunt infideles.

Ad tertium dicendum, quod Christus corporaliter apparebit, ut ab omnibus iudex corporalis cognoscatur; quod quidem subito fieri poterit. Sed locutio quae tempore mensuratur, requireret immensam temporis prolixitatem, si vocali locutione iudicium perageretur.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quaestionem dicendum, quod Deus per scientiam suam est causa rerum. Utrumque autem creaturis communicat, dum & rebus tribuit virtutem agendi alias res, quarum sit causa, & quibusdam etiam rerum cognitionem praebet; sed in utroque aliqua sibi reservat. Operatur enim quaedam in quibus nulla creatura ei cooperatur, & similiter cognoscit quaedam quae a nulla pura creatura cognoscuntur. Haec autem nulla alia magis esse debent quam illa quae soli divinae subjacent potestati, in quibus ei nulla creatura cooperatur; & huiusmodi est finis mundi, in quo erit dies iudicii. Non enim per aliquam causam creatam mundus finietur, sicut etiam & mundus esse incepit immediate a Deo: unde dicitur, quod cognitio finis mundi soli Deo reservatur. Et hanc rationem ipse Dominus videtur assignare Act. 1. 7. *Non est, inquit, vestrum nosse tempora, vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate*; quasi dicat, quae soli potestati eius reservata sunt.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod in primo adventu Christus venit occultus secundum illud Isai. XLV. 15. *Vene tu es, Deus absconditus, Sanctus Israel Sator*: & ideo ut a fidelibus cognosci posset, oportuit determinate tempus praedeterminare. Sed in secundo adventu venit manifestus, ut dicitur in Psalm. XLIX. 3. *Deus manifeste veniet etc.* & ideo circa cognitionem adventus ipsius error esse non poterit: propter quod non est simile.

Ad secundum dicendum, sicut dicit Augustinus in epistola (LXXVIII, & LXXX.) de die iudicii ad Hesychium. Signa quae in Evangelii ponuntur, non omnia pertinent ad secundum adventum, qui erit in fine; sed quaedam eorum pertinent ad tempus destructionis Hierusalem, quae jam praeterit; quaedam vero, & plura eorum pertinent ad adventum quo quotidie ad Ecclesiam suam venit, eam spiritualiter visitans, prout inhabitat nos per fidem, & amorem; nec illa quae in Evangelii, vel in epistolis ponuntur ad ultimum adventum spectantia, ad hoc possunt valere ut determinate tempus iudicii possit cognosci, quia illa pericula quae praenuntiant nuntiantia vicinum Christi adventum etiam a tempore primitivae Ecclesiae fuerunt, quandoque intensius, quandoque remissius: unde & ipsi dies Apostolorum dicuntur novissimi dies, ut patet Act. 11. 17. ubi Petrus exponit illud verbum Joel. 11. 28. *Erit in novissimis diebus, effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiae vestrae*: pro tempore illo; & tamen ex illo tempore tempus plurimum transivit, & quandoque plures, & quandoque pauciores tribulationes in Ecclesia fuerunt. Unde non potest determinari tempus quantum sit futurum, nec de mense, nec de anno, nec de centum, nec de mille annis, ut Augustinus in eodem Lib. (1) dicit. Et si credatur in fine huiusmodi pericula magis abundare, non tamen potest determinari quae sit illa quantitas periculorum quae immediate diem iudicii praecedet, vel Antichristi adventum, cum circa tempora primitivae Ecclesiae fuerint persecutiones aliquae adeo graves, & corruptiones errorum adeo abundarent, quod aliquibus tunc vicinis expectaretur, vel imminens Antichristi adventus, sicut dicitur in ecclesiastica Historia, & in Lib. Hieronymi de viris illustribus.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc quod dicitur, *Novissima hora est*, vel ex similibus locutionibus quae in Scriptura dicuntur, non potest aliqua determinata quantitas temporis sciri. Non enim est dictum ad significandum aliquam brevem horam temporis, sed ad significandum novissimum statum mundi, qui est quasi novissima aetas; quae quanto temporis spatio duret, non est diffinitum; cum etiam nec senio, quod est ultima aetas hominis, sit aliquis terminus certus praefinitus, cum quandoque inveniatur durare quantum omnes praecedentes aetates, vel plus, ut dicit Augustinus in Lib. LXXXI. Quast. quast. LVIII. unde etiam & Apostolus II. Thessal. 11. excludit falsum intellectum quem quidam ex illis verbis conceperant, ut crederent diem Domini jam instare.

Ad quartum dicendum, quod etiam supposita mortis incertitudine, dupliciter ad vigilantiam valet incertitudo iudicii. Primo ad hoc quod ignoratur utrum etiam differatur tantum quantum est hominis vita, ut sic ex duabus paribus incertitudo maiorem diligentiam faciat, Secundo quantum ad hoc quod homo non gerit solum sollicitudinem de persona sua; sed de

In IV. Sent. Pom. V. (1) Al. omittitur dicit. (2) Forte alii, vel alteri.

familia, vel civitate, vel regno, aut tota Ecclesia, cui non determinatur tempus durationis secundum hominis vitam; & tamen oportet utrumque horum hoc modo disponi, ut dies Domini non inveniat imparatos.

ARTICULUS II.

Utrum aliqui homines iudicabuntur cum Christo.

1. AD secundum sic proceditur. Videtur quod nulli homines iudicabuntur cum Christo. Quia Joan. v. 22. *Pater omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem*. Sed honorificentia talis non debetur (2) alicui quam Christo. Ergo &c.

2. Praeterea. Quicumque iudicat, habet potestatem super illud quod iudicat. Sed ea de quibus debet esse futurum iudicium, sicut merita, & praemia humana, soli divinae auctoritati subsunt. Ergo nulli competit de his iudicare. Sed hoc quod cordibus hominum notificentur merita, & demerita, quod est quasi accusatio, vel commendatio, vel retributio poenae, & praemii, quod est quasi sententiae prolatio, sola divina virtute fiet. Ergo nulli alii iudicabunt nisi Christus, qui est Deus.

Sed contra est quod dicitur Matth. 11. 28. *Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel*. Praeterea Isai. 111. 14. *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui*. Ergo videtur quod etiam alii iudicabunt cum Christo.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Uterius. Videtur quod iudicaria potestas non respondeat voluntariae paupertati. Hoc enim solum duodecim Apostolis promissum est Matth. 11. 28. *Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel*. Ergo cum non omnes voluntarie pauperes sint Apostoli, videtur quod non omnibus iudicaria potestas respondeat.

2. Praeterea. Majus est offerre sacrificium Deo de proprio corpore quam de exterioribus rebus. Sed martyres, & etiam virgines offerunt de proprio corpore sacrificium Deo; voluntarie autem pauperes de exterioribus rebus. Ergo sublimitas iudicariae potestatis magis respondet martyribus, & virginibus quam voluntarie pauperibus.

3. Praeterea. Joan. v. 45. *Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis*: Glossa: quia voci eius non creditis: & Joan. 11. 48. *Sermo quem locutus sum ille iudicabit eum in novissimo die*. Ergo ex hoc quod aliquis proponit legem, vel verbum exhortationis ad instructionem morum, habet quod iudicet contententes. Sed hoc est doctorum. Ergo doctoribus magis competit quam pauperibus.

4. Praeterea. Christus ex hoc quod injuste iudicatus est in quantum homo, meruit ut sit iudex omnium in natura humana: unde Joan. v. 27. *Potestatem dedit ei iudicare, quia Filius hominis est*. Sed qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, injuste iudicantur. Ergo iudicaria potestas magis eis quam pauperibus competit.

In IV. Sent. Pom. V. (1) Al. omittitur dicit. (2) Forte alii, vel alteri.

5. Præterea Superior non iudicatur ab inferiori. Sed multi licite divitiis utentes, majoris erunt multis voluntarie pauperibus. Ergo voluntarii pauperes non iudicabunt. (2) sed ab aliis iudicabuntur.

Sed contra. Job xxxvi. 6. Non salvat impius, et iudicium pauperibus tribuit. Ergo pauperum est iudicare.

Præterea. Math. xix. super illud, Vos qui reliquistis omnia &c. dicit Glossa: Qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Dominum, hi iudices erunt: qui licita habentes, recte usi sunt, iudicabuntur: & sic idem quod prius.

QUESTIUNCULA III.

1. Uterius. Videtur quod Angeli debeant iudicare. Math. xxv. 31. Cum venerit Filius in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo. Sed loquitur de adventu ad iudicium. Ergo videtur quod etiam Angeli iudicabunt.

2. Præterea. Angelorum ordines nomina sortiuntur ex officio quod exercent. Sed quidam Angelorum ordo est ordo Thronorum, quod videtur pertinere ad iudicariam potestatem: thronum enim est sedes iudicis, solum Regis, cathedra doctoris. Ergo aliqui Angeli (3) iudicabunt.

3. Præterea. Sanctis post hanc vitam promittitur Angelorum æqualitas. Math. xxii. Si ergo homines hanc habebunt potestatem ut iudicent, multo fortius & Angeli.

Sed contra. Joan. v. 27. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est. Sed Angeli non communicant in humana natura. Ergo nec in iudicaria potestate.

Præterea. Non est ejusdem iudicare, & esse iudicis ministrum. Sed Angeli erunt in iudicio illo ut ministri iudicis. Math. xiii. 41. Mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala. Ergo Angeli non iudicabunt.

QUESTIUNCULA IV.

1. Uterius. Videtur quod post diem iudicii demones non exequantur sententiam iudicis in damnatis. Quia demones magis peccaverunt quam homines. Ergo non est iustum quod homines per demones torqueantur.

2. Præterea. Sicut demones suggerant hominibus mala, ita Angeli suggerunt bona. Sed premiare bonos non erit officium Angelorum: sed hoc erit ab ipso Deo immediate. Ergo nec punire malos erit officium demonum.

Sed contra est quod homines peccatores se diabolo subjecerunt peccando. Ergo iustum est ut ei subiciantur in pœnis, quasi ab eo puniendi.

SOLUTIO II.

Respondeo dicendum ad primam questionem, quod iudicare multipliciter dicitur. Uno modo casualiter, ut dicatur illud iudicare unde apparet aliquis iudicandus; & secundum hoc aliqui dicuntur iudicare comparatione, in quantum ex comparatione aliorum aliqui iudicandi ostenduntur, sicut patet Math. xii. 41. Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Sed sic iudicare in

(2) Al. nisi alii. (3) Al. iudicabuntur. (4) Al. sic. (5) Al. quod divina contemplationi assistunt qui &c. (6) Nicolai quod.

iudicio communiter bonorum, & malorum est. Alio modo dicitur iudicare, quasi interpretative: interpretatur enim aliquem facere qui facienti consentit: unde illi qui consentiunt Christo iudici, ejus sententiam approbando, iudicare dicuntur: & sic iudicare est omnium electorum: unde dicitur Sap. 111. 8. Iudicabunt Sancti nationes. Tertio modo dicitur iudicare quasi per similitudinem, quia scilicet similitudinem iudicis habet, in quantum sedet in loco eminenti sicut iudex; (4) sicut assessores iudicare dicuntur: & secundum hunc modum dicunt quidam, quod perfecti viri, quibus iudicaria potestas promittitur; Math. xix. iudicabunt, scilicet per honorabilem consessionem, quia superiores cæteris in iudicio apparebunt, occurrentes Christo obviam in aera. Sed istud non videtur sufficere ad promissionem Domini complendam, qua dicitur, Sedebitis iudicantes: videtur enim iudicium consessionis superaddere. Et ideo est quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conveniet, in quantum continentur in eis decreta divinæ justitiæ, ex quibus homines iudicabuntur; sicut si liber in quo continetur lex, iudicare dicatur: unde Apoc. xx. iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus de Sancto Victore, tract. de iudicaria potestate part. 1. exponit: unde dicit, (5) quod qui divine contemplationi assistunt, qui in libro sapientiæ quotidie legunt, velut in cordium voluminibus transcribunt quidquid iam perspicua veritatis intelligentia comprehendunt; & infra: Quid vero sunt iudicantium corda divinitus in omnem veritatem edocta, nisi quedam canonum decreta? Sed quia iudicare importat actionem in alium procedentem, ideo proprie loquendo iudicare dicitur qui sententiam loquendo in alterum fert. Sed hoc dupliciter contingit. Uno modo ex propria auctoritate; & hoc est illius proprie qui habet in alios dominium, & potestatem, cuius regimini subduntur qui iudicantur, unde ejus est in eos jus ferre: & sic iudicare solius Dei est. Alio modo iudicare est sententiam alterius auctoritate latam in aliorum notitiam ducere, quod est sententiam latam pronuntiare; & hoc modo perfecti viri iudicabunt: quia alios ducent in cognitionem divinæ justitiæ, ut sciant quid eis iuste pro meritis debeatur, ut ipsa revelatio justitiæ iudicium dicatur. Unde dicit Richardus de Sancto Victore, ubi sup. Iudices eorum iudicandis decretorum suorum libros aperire, est ad eorum suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quæ ad iudicium pertinent revelare.

Ad primum ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de iudicio auctoritatis, quod soli Christo conveniet.

Et similiter dicendum ad secundum. Ad tertium dicendum, quod non est inconveniens aliquos Sanctorum aliis quædam revelare, vel per modum illuminationis, sicut superiores Angeli inferiores illuminant; vel per modum locutionis, sicut (6) quando inferiores superioribus loquuntur.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod paupertati debetur iudicaria potestas specialiter propter tria. Primo ratione congruitatis: quia voluntaria paupertas est eorum qui, omnibus quæ mundi sunt contemptis, soli Christo inhaerent: & ideo non est eis

(2) Al. nisi alii. (3) Al. iudicabuntur. (4) Al. sic. (5) Al. quod divina contemplationi assistunt qui &c. (6) Nicolai quod.

aliquid quod eorum iudicium à justitia deflectat, unde idonei ad iudicandum redduntur, quasi veritate justitiæ præ omnibus diligentes. Secundo per modum meriti: quia humiliari respondet exaltatio pro merito. Inter omnia autem quæ hominem in hoc mundo despectum faciunt, præcipuum est paupertas: unde & pauperibus excellentia iudicariæ potestatis promittitur, ut sic qui se propter Christum humiliat, exaltet. Tertio quia paupertas disponit ad prædictum modum iudicandi. Ex hoc enim aliquis Sanctorum iudicare dicitur, ut ex prædictis patet, quod cor habebit edoctum omni divina veritate, quam aliis potens erit manifestare. In progressu autem ad perfectionem primum quod reliquendum occurrit, sunt exteriores divitiæ, quia hæc sunt ultimo acquisite: quod autem est ultimum in generatione, est primum in destructione: unde & inter beatitudines, quibus est progressus ad perfectionem, prima ponitur paupertas. Et sic paupertati respondet iudicaria potestas, in quantum est prima dispositio ad potestatem prædictam. Et hinc est quod non quibuscumque pauperibus, etiam voluntarie, repromittitur potestas prædicta, sed illi qui relinquentes omnia sequuntur Christum secundum perfectionem vite.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicit Augustinus XX. de Civ. Dei, cap. v. alio ordine, nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum (7) illo iudicaturus putare debemus: alioquin quoniam in locum Judæ traditoris Apostolum Mathiam legimus ordinatum; Paulus, qui plus aliis laboravit, ubi ad iudicandum sedeat, non habebit. Unde duodenario numero significata est universa iudicantium multitudo propter duas partes septenarii, scilicet tria, & quatuor, quæ in se ductæ duodenarium faciunt. Septenarius autem est numerus perfectionis, (8) vel propter hoc quod consistat ex duplici senario, qui est numerus perfectus, vel quia ad litteram duodecim Apostolis loquebatur, in quorum persona hoc omnibus eorum sectatoribus promittebatur.

Ad secundum dicendum, quod virginitas, & martyrium non ita disponunt ad retinendum in corde decreta divinæ justitiæ sicut paupertas; sicut è contrario exteriores divitiæ ex sua solitudine suffocant verbum Dei, ut dicitur Luc. viii. Vel dicendum, quod paupertas non solum sufficit ad meritum iudicariæ potestatis; sed quia est prima pars perfectionis, cui respondet iudicaria potestas: unde inter ea quæ sequuntur ad paupertatem, ad perfectionem spectantia, possunt computari & virginitas, & martyrium, & omnia perfectionis opera; non tamen sunt ita principalia sicut paupertas: quia principium est maxima pars rei.

Ad secundum dicendum, quod ille qui legem proposuit, aut exhortatus est ad bonum, iudicabit casualiter loquendo: quia per comparisonem ad verba ab ipso proposita aliqui iudicabuntur: & ideo non respondet proprie potestas iudicariæ prædicationi, vel doctrinæ. Vel dicendum secundum quosdam, quod tria requiruntur ad iudicariam potestatem. Primo abdicatio temporalium (9) curarum, ne impediatur animus à sapientiæ perceptione. Secundo requiritur habitus continens divinam justitiam scitam, & observatam. Tertio quod illum justitiam alios docuerit; & sic doctrina erit completus meritum iudicariæ potestatis.

Ad quartum dicendum, quod Christus in hoc quod est iniuste iudicatus, seipsam humiliavit (obla-

tus est enim quia voluit) & meritum humilitatis est iudicaria exaltatio, qua ei omnia subduntur, ut dicitur Philip. 11. Et ideo magis debetur iudicaria potestas illis qui voluntarie se humiliant bona temporalia abjiciendo, propter quæ homines à mundanis honorantur, quam his qui ab aliis humiliantur.

Ad quintum dicendum, quod inferior non potest iudicare superiorem auctoritate propria, sed tamen auctoritate superioris potest, sicut patet in iudicibus delegatis: & ideo non est inconveniens, si hoc quasi accidentale præmium pauperibus detur, ut iudicent alios, etiam qui sunt excellentioris meriti, respectu præmii essentialis.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod assessores iudicis debent esse iudici proportionales, vel conformes. Iudicium autem Filio attribuitur, quia secundum humanam naturam omnibus apparebit tam bonis quam malis, quamvis tota Trinitas iudicet per auctoritatem: & ideo etiam oportet ut assessores iudicis humanam naturam habeant, in qua possint ab omnibus bonis, & malis videri: & sic Angelis non competit iudicare; quamvis etiam Angeli aliquo modo possint dici iudicare, scilicet per sententiam approbationem.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut ex Glossa (collaterali) ibidem patet, Angeli cum Christo venient non ut iudices, sed ut sint testes humanorum actuum, sub quorum custodia homines bene vel male egerunt.

Ad secundum dicendum, quod nomen Throni attribuitur Angelis ratione illius iudicii quod Deus semper exercet, omnia iustissime gubernando, cuius iudicii Angeli sunt quodammodo executores, & promulgatores. Sed iudicium quod de omnibus per hominem Christum fiet, etiam requirit homines assessores, ad illud bene: immoderate enim iudicium non potest.

Ad tertium dicendum, quod hominibus promittitur Angelorum æqualitas quantum ad præmium essentialiale. Nihil tamen prohibet aliquod accidentale præmium hominibus exhiberi quod Angelis non dabitur, ut patet de aureola virginum, aut martyrum: & similiter potest dici de iudicaria potestate.

SOLUTIO IV.

Ad quartam questionem dicendum, quod circa hoc tangitur à Magistro in littera duplex opinio; & utraque Dei iustitia videtur competere. Ex hoc enim quod homo peccat, iuste demoni subicitur; sed demones in futurum post diem iudicii hominibus non præesse, in pœnis, respicit ordinem divinæ justitiæ ex parte demonum punientium; contraria vero opinio respicit ordinem divinæ justitiæ ex parte hominum punitorum. Quæ autem harum verior sit, certum nobis esse non potest. Verius autem æstimo, quod sicut servabitur ordo in salvatis, quo quidam à quibusdam illuminabuntur, & perficientur, eo quod celestis hierarchiæ ordines perpetui erunt; ita salvabitur ordo in pœnis, ut homines per demones puniantur, ne totaliter ordo divinus quo Angelos medios inter naturam divinam & humanam constituit, annulletur. Et ideo sicut hominibus per Angelos divinæ illuminationes deterrantur, ita etiam demones sunt executores divinæ justitiæ in malos. Nec in hoc aliquid minuetur de demonum pœna, quia in hoc

(7) Al. illis. (8) Al. & propter. (9) Al. creaturarum, Nicolai rerum, vel curarum. non vult illi.